

Myte:

Odenses opståen

Odense er en gammel by, måske en af de ældste i det danske rige – men hvor gammel er den egentlig? Byens dåbsattest regnes for at være et brev fra år 988 fra den tyske kejser Otto III til ærkebiskoppen for Hamburg-Bremen. Her nævnes Odense – Othenesuuig eller Odensvig – for første gang. Byen fejrede derfor også i 1988 sit 1000-års jubilæum, men er det nu også helt rigtigt? Det oprindelige brev findes ikke længere. Det kendes kun i en afskrift fra middelalderen. Alligevel er det den bedste skriftlige kilde, vi har, til at fortælle os noget om, hvordan Odense opstod. Meget tyder dog på, at Odense er endnu ældre end kejser Ottos gavebrev. En lang, lang række fortællinger fra middelalderen og frem peger på, at byens navn Odinsvig skyldes, at byen er grundlagt af selveste Odin – den øverste af de hedenske guder – og at den derfor kan spore sin historie helt tilbage før år 0. Helt op i 1900-tallet fortalte odenseanerne stolt til alle besøgende, at byen var grundlagt af Odin, og at han havde et stort tempel i byen.

Nyere forskning og arkæologiske udgravninger kan måske kaste nyt lys over sagen og give os nye spor i forhold til at løse gåden om Odenses opståen.

Men hvad kan kilderne og arkæologernes fund faktisk fortælle os om, hvem der har grundlagt Odense, og hvor gammel byen faktisk er? Skal vi fejre 2000-års jubilæum i 2088?

Formål med undervisningsforløbet: Odenses opståen

Forslag til videns- og færdighedsmål:

Historie:

Eleven kan målrettet læse historiske kilder og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt om historiske problemstillinger.

Eleven har viden om kildekritiske begreber.

Eleven har viden om komplekse fagord og begreber samt historiske kilders formål og struktur.

Eleven kan udlede forklaringer på historiske forhold og forløb ud fra historiske scenarier.

Eleven kan redegøre for sammenhænge mellem fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger.

Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed.

Eleven har viden om kronologi.

Dansk:

Eleven kan vurdere artiklernes afsender og målgruppe.

Eleven kan gennemføre målrettet og kritisk informationssøgning.

Eleven kan sætte artiklerne ind i sammenhæng.

Eleven får kendskab til myten som fortælling.

Læringsmål:

Eleven har viden om, hvordan Odense er opstået.

Eleven har viden om Nonnebakken i Odense.

Tidsforbrug: 4-5 lektioner

Materialer/kilder:

Kilde 1:

”Kejserbrevet fra 18. marts 988”. Gengivet i *Odense Bys Historie* bd. 1, 1982

Kilde 2:

Uddrag af Saxo: *Gesta Danorum* (Danernes bedrifter)

Kilde 3:

3a. *Atlas Daniae* af Erik Pontoppidan 1767.

3b. *Pontoppidan* af Erik Pontoppidan. Trykt i *Supplement til Den Danske Atlas 1774*

Kilde 4:

Optegnelser om Fyenske antikviteter, 18. Århundrede af Niels Von Haven

Kilde 5:

Odense Adresse-Contoirs Efterretninger [Fyens Stiftstidende] den 28. juli 1775

Kilde 6:

6a. *Statistisk-topographisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark, 1873* af Trap

6b. *Trap Danmark, 1956*

Kilde 7:

”Udgravningerne blev et hit”. Trykt i Fyens Stiftstidende, den 15. august 2015

Aktiviteter:

Idé til ”før”-undervisning

Hvad er en myte:

- Snak i plenum om, hvad en myte er.
Har eleverne talt om myter før i forbindelse med andre myteforløb, kan de tage deres faglogbog frem og repetere deres viden.
- Ellers begynder eleverne her →
Lad eleverne i flæng komme med bud på kendte myter eller evt. sagn. Disse skrives på tavle/smartboard. Der er ingen facit, lad bare eleverne komme med forslag.
Ideer: Holger Danske, Dannebrog, Chr. X's hvide hest, Chr. II (rille i bordet).
- Begrebsafklaring: Hvad er en myte så? Og hvad er f.eks. et sagn? Debat i klassen.
Hvad taler for, at det er tale om sande historiske begivenheder – og hvad taler for, at historien er en myte.
Læreren kan også komme ind på: Hvornår og hvorfor er myten blevet til? Hvem er helte og skurke i myten, og hvordan bliver de fremstillet?
- Klassen læser introduktionsteksten: ”Kan vi stole på myterne?”, som er en gennemgang af kildekritik. Hvis klassen allerede har arbejdet med kildekritik, repeterer læreren blot, hvad historiske kilder er. Bring ordet ”troværdig” i spil.

Kildekritik

Har eleverne ikke arbejdet med kildekritik før, kan de med fordel tage udgangspunkt i introduktionsteksten: ”Kan vi stole på myterne?”, som er en gennemgang af kildekritik. Der kan evt. suppleres med besøg på hjemmesiden: www.kilder.dk

Læreren kan evt. hjælpe i gang med følgende spørgsmål:

- Hvem har skrevet kilden? Er det et øjenvidne? 1. eller 2. håndkilde?
  - Hvornår er kilden skrevet? Betyder den tidsmæssige afstand noget for troværdigheden?
  - Hvem fortæller? Én der selv har oplevet det, der sker, eller én der gengiver noget, han har fået fortalt?
  - Hvem er kilden til?
  - Hvorfor er kilden skrevet? Hvad er formålet med kilden? Er det f.eks. for at overbevise nogen om noget eller blot til information?
  - Er kilden farvet?
- Evt. kan læreren også bestemme, at eleverne skal gennemgå kilderne ved hjælp af et skema. (Se eksempel på dette). Skemaet hjælper til, at eleverne bedre kan overskue kildekritikken, men også for at få bedre styr på, hvad de forskellige kilder mener, er baggrunden for Odenses opståen og navn.

Undervisningsforløb – Del 1

Intro

I dette forløb skal der arbejdes med Odenses opståen.

Ideen med undervisning i Odenses oprindelse er bl.a. at få eleverne til at interesse sig for den by, de bor i. Odense er Danmarks 3. største by, men hvor gammel er byen egentlig? Den første skriftlige kilde til Odenses eksistens er gavebrevet af 988, der tildeler Odense en række privilegier, som bispeby. Arkæologiske vidnesbyrd om blandt andet handel og værkstedsaktivitet peger dog på, at byen er langt ældre – i hvert fald at der har været aktivitet på stedet siden 700-tallet. Ligeledes vidner navnet Odense – der kommer af *Odins vi* – om, at der på stedet har ligget en helligdom viet til guden Odin. Ældre historieskrivning har tolket dette mere bogstaveligt og beskrevet Odin som byens grundlægger – en myte, der har været særdeles levende i byens fortælling langt op i 1800-tallet, hvor den dog langsomt blev fortrængt. Den blev blandt andet holdt i live af ringborgen på Nonnebakken og et billede på et hus i Overgade, der i mange år blev betragtet som et billede af Odin – selv om der sandsynligvis var tale om et billede af en pave.

Tanken med undervisningen er, at eleverne skal følge de ’gode’ historier op gennem historieskrivningen (og måske blive lidt forført af dem) – og gøre sig nogle overvejelser om kildekritik og den bogstavelige brug af krønikernes og sagaernes udsagn som fakta. Der er også mulighed for at tale om kildernes indbyrdes afhængighed. Det kan diskuteres, hvilke typer af kilder, der er mest pålidelige. Kildesættet kan også give eleverne et indblik i, hvordan hele historieskrivningstraditionen har udviklet sig til at blive mere videnskabelig i moderne forstand

I undervisningen er det oplagt at arbejde med kronologien, da kilderne tidsmæssigt er forskellige.

Arbejde med indholdet af kilderne

For at aktivere elevernes forforståelse, og styrke det historiske overblik og forløbets sammenhængskraft, kan det være hensigtsmæssigt, at læreren starter med at give en introduktion til Odenses opståen.

Læreren kan starte med at spørge eleverne om, hvad de egentlig selv kender til enten Odenses opståen eller om eleverne kender til betydningen af Odense som navn. Læreren kan med fordel prøve at få eleverne til at undre sig over, om Odense er en gammel by eller ej. Om det betyder noget for eleverne, at de bor i en af Danmarks ældste byer? Læreren kan indledningsvis fortælle om Odenses placering på Fyns øst-vest-akse og placeringen tæt på fjord og å.

Gruppedannelse/arbejdet i grupper

- Gruppedannelsen kan f.eks. foretages med udgangspunkt i Cooperative learning-principper. Dvs. at grupperne dannes ud fra elevernes faglige niveau, men at man også vægter elevernes sociale og kommunikative færdigheder. En gruppe bør ikke bestå af mindre end tre elever, da dette betyder, at den tilsigtede dynamik ellers udebliver.
- Hvis alle grupper læser de samme kilder samtidigt, så kan det være en god idé at ændre på grupperne undervejs i forløbet.
- Stop op undervejs i forløbet og lad enkeltpersoner/par lave mindre oplæg for medlemmer af andre grupper. Dette fastholder viden og ansvarlighed for alle i gruppen. Fælles indsamling af viden i gruppen → Individuel formidling.

Opgave 1

Start med at læse kilde 1.

- Eleverne inddeles i grupper af ca. fire.
- Lad eleverne finde svar på i kilde 1, hvilken dato der bliver nævnt, og hvorfor kejserbrevet bliver kaldt Odenses dåbsattest?
- Lad dernæst eleverne gå på jagt i kilden efter kirkelige udtryk så som: "Den hellige treenighedsnavn og Guds mildhed". Skriv udtrykkene op på tavlen/smartboard. Diskuter med eleverne, hvordan man skrev et brev for 1000 år siden. Diskuter også med eleverne, hvem der kunne skrive. Slut evt. af med en diskussion om kirkens magt kontra kongens magt.
- Dokumentet stammer ikke fra 988, men er en moderne rekonstruktion baseret på en middelalderlig afskrift af det originale dokument, som ikke længere findes. Rekonstruktionen er lavet ved at se på denne afskrift og rekonstruere ordlyden ud fra andre lignende gavebreve i det kejserlige arkiv. Diskuter med eleverne, hvilken betydning det har for 'dåbsattesten' som kilde. Diskuter med eleverne, hvad det røde segl i midten betyder? Perspektiver evt. til tinglysning af dokumenter i dag.
- Læreren kan evt. som ekstra aktivitet lade eleverne skrive dokumenter og lukke dem med laksegl.

- Læreren kan evt. arbejde mere med begrebet ”dåbsattest” som myteskabende begreb ved at lade eleverne søge oplysninger om Jellingestenene, der går for at være Danmarks dåbsattest. Brug evt. følgende hjemmeside: <http://natmus.dk/museerne/kongernes-jelling/>

Opgave 2

Læs kilde 2, få en elev til at gengive indholdet i kilden.

- Kilden er skrevet af Saxo. Start med at lade eleverne søge oplysninger om Saxo på nettet.
- Odin og Midodin bliver nævnt i kilden, hvor der står, at Midodin flyede/flygtede til Fyns land. Hvorfor har man før troet, at Odense var grundlagt af Odin? Diskuter med eleverne om Odense evt. kan være opkaldt efter Midodin.
- Diskuter også med eleverne, hvad der sker omkring Midodins grav?
- Afslut med at tale om gravskæendingen. Spørg evt. eleverne om de kender til film eller spil, hvor personer får hugget en pæl gennem brystet efter døden for at sikre, at de ikke går igen.

Opgave 3

Gå videre med at læse kilde 3. Start med at læse det første afsnit op.

- I kilden er der to forskellige holdninger til Odenses opståen. Diskuter med eleverne, hvordan det kan ses i kilde 3. Brug spørgsmål som:
  - Hvilken konge og kejsere bliver nævnt i kilden?
  - Hvilken grund har de til Odenses opståen?
  - Hvor gammel er Odense i forhold til ”troværdige islandske årbøger”?
  - Hvem har ifølge Snorro Sturlesens Yngling Saga så grundlagt Odense?
 Få også eleverne til at diskutere ud fra kilde 3, at Odense måske er den ældste danske by, dvs. ældre end Ribe.
- Lad eleverne i grupper læse resten af kilde 3. De skal især hæfte sig ved sætningen, at ”Othin skal have haft en residens på Korsgaden midt i byen”. Lad eleverne åbne for fotos/billeder i Mytedetektivernes billedgalleri. Lad eleverne komme med forslag til, hvor Korsgade kan have ligget, og hvor Odin kan have haft sin bolig.
- Slut af med at samle op sammen med eleverne, hvad de nu er klogere på ud fra de første kilder.

Opgave 4

Læs kilde 4.

- Eleverne inddeles i grupper af ca. fire. Gruppen læser kilderne fælles.
- Lad eleverne finde svar på i første del, hvem der ifølge kilden byggede Odense og hvilken genstand, der er bevis for det.
- Diskuter med eleverne træbilledet, der bliver nævnt i afsnit to.
  - Hvem forestiller det?
  - Hvor hang træbilledet?
  - Hvem har skrevet bag på billedet?
  - Hvorfor tvivlede den almindelige befolkning ikke på billedets ægthed?
  - Hvilken dato blev billedet renoveret?

- Hvem kunne billedet, ifølge teksten, også være?

- Læreren samler op fælles i klassen. Diskuter om man evt. kan se en begyndende ændring i opfattelsen af myten om Odin som byens grundlægger.

Opgave 5

Læs kilde 5.

- Kilden rapporterer om et arkæologisk fund på Nonnebakken. Diskuter med eleverne, hvordan tolkningen af fundene forholder sig til fortællingen om Odin som byens grundlægger. Stillede man spørgsmål ved den, eller opfattede man den som sand?
- Bed evt. eleverne se på gamle kort over Odense og se, om de kan finde Nonnebakken på disse.
- Snak med eleverne om navnet Nonnebakken, og hvad man faktisk vidste om, hvad historien var bag den store jordvold i 1700-tallet. I 1700-tallet og 1800-tallet mente nogle, at Nonnebakken var resterne af en gravhøj for Odin – og at det var i Munke Mose, at liget af Midodin blev nedrammet. Man mente derefter, at gravhøjene blev forvandlet til en forsvarsvold i 1000-tallet, indtil den i 1100-tallet blev hjemsted for et nonnekloster og dermed fik sit navn Nonnebjerg/Nonnebakken.
- Kilden kan inddrages igen i forbindelse med snak om de moderne udgravninger af Nonnebakken og en diskussion af, hvordan historie og arkæologi har ændret sig som videnskaber fra krønikerne til i dag.

Opgave 6

Gå videre med at læse kilde 6. Start med at læse det første afsnit op.

- Start med at bede eleverne slå ordet ”kuriosum” op. Diskuter herefter med eleverne, om oplysningerne om Odin i teksten er mærkelige eller pudsige.
- Læs dernæst 2. del. Lad eleverne diskutere i små grupper, hvad der menes med sætningen: ”Men dens ældste historie fortaber sig i mørket”.
- Bed nu eleverne dokumentere i teksten, hvad det var, der ”har givet det lille bysamfund strategisk betydning”.
- Slut af med at få eleverne til at indse, at udviklingen: offerfester, marked, lille bysamfund og kirke har været medvirkende til Odenses opståen og udvikling.

Opgave 7

Læs kilde 7.

- Lad eleverne se på fotos/billeder i Mytedetektivernes billedgalleri. Diskuter med eleverne, hvor stor Nonnebakken har været. Tal også med udgangspunkt i kilden om stolpehuller og de spektakulære fund, der indikerer, at Nonnebakken har været en ”Trelleborg” fra Vikingetiden.
- Diskuter med eleverne, hvordan den moderne fortolkning af ringborgen og genstandene adskiller sig fra 1700-tallets (kilde 5).
- Diskuter med eleverne, hvordan den nye viden om Nonnebakken og de ældre borgfaser påvirker vores opfattelse af ’dåbsattesten’ og året 988 som byens fødselsår. Er det sandsynligt, at der har været en by før 988?

- Diskuter med eleverne, hvorfor det er godt for turismen i byen, at Odense er en gammel vikingeby?

Opgave 8

Slut af med at sammenfatte, hvad eleverne pt. er blevet klogere på i forhold til Odenses opståen og navn. De kan evt. skrive deres noter i deres faglogbog.

- Tal evt. med eleverne om kildernes kronologiske udvikling. Kan det have betydning for forståelsen af Odenses opståen?
- Diskuter med eleverne, hvad der er myten i forbindelsen med Odenses opståen. Herunder hvorfor man har troet, at den var grundlagt af Odin?
- Hvad kan de skriftlige kilder og de arkæologiske spor fortælle os om Odenses tidligste historie? Kan vi konstatere om byen er ældre end 988? Og hvis byen ikke er grundlagt i 988, som kilde 7 viser, hvorfor er året så alligevel vigtigt? Hvorfor holder man fast i det?

Tips og tricks til læreren:

Eleverne kan besøge Nonnebakken med et kort over borgens udbredelse og forsøge at danne sig et indtryk af, hvor stor ringborgen har været. I skolegården til Giersings realskole ses i asfalten en afmærkning af den ydre voldfod.

Undervisningsforløb – Del 2

Byvandring

Sammenlign kildernes indhold om Odenses opståen

Skriv ned, hvad du/I finder i kilderne om:	Hvordan fik Odense sit navn?	Hvor gammel er Odense?	Hvorfor opstod Odense lige her? (Geografi)	Hvor lå det "første" Odense?	Hvordan er Odense opstået? (Udvikling)
Kilde 1 Kejserbrevet fra 18. marts 988.					
Kilde 2: Uddrag af Saxo: omkring 1200. Trykt på latin i 1514					
Kilde 3: 3a. Atlas Danicæ af Erik Pontoppidan 1767. 3b. Trykt i Supplement til Den Danske Atlas 1774					
Kilde 4: Optegnelser om Fyenske antikviteter, 18. Århundrede af Niels Von Haven					
Kilde 5: Odense Adresse-Contoires Efterretninger den 28. juli 1775					
Kilde 6: 6a. Beskrivelse af Kongeriget Danmark, 1873 af Trap 6b. Trap Danmark, 1956					
Kilde 7: <i>Udgravningerne blev et hit.</i> Trykt i Fyens Stiftstidende d. 15. august 2015					
Konklusion					